

Матвійчук М.А.

студентка,

Науковий керівник: Таран О.С.

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

КОЛЬОРАТИВ *ЧЕРВОНИЙ* У ТВОРАХ ПОЕТІВ ПРАЗЬКОЇ ШКОЛИ: ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР

Матеріалом цього дослідження послуговували твори поетів «Празької школи»: Ю. Дарагана, Є. Маланюка, Л. Мосендза, Ю. Клена, О. Ольжича, Н. Лівицької-Холодної, Ю. Липи, О. Лятуринської, О. Теліги, А. Гарасевича. Такий вибір зумовлений тим, що цей український феномен не має аналогів у світовій літературі ХХ століття, оскільки безпосередньо пов'язаний із процесами національного становлення і тими катастрофами, що випали на долю української нації. Як зазначає М. Ільницький, поезія «Празької школи» характерна тим, що в її текстах віднайшов своє випробування вольовий тип українця, котрий невдовзі утверджувався в житті, яке потребувало «трагічних оптимістів» [1, с. 34].

Нашу увагу привернуло використання цими митцями кольоративів. Колір є однією зі складових системи художнього вираження. Дослідженню кольоративів у художньому мовленні присвячені праці таких авторів, як: О. Веселовський, А. Вежбицька, Л. Ставицька, А. Критенко, О. Дзівак, А. Вовк, Ф. Шемякін та ін. Е. Гонікман, Є. Ільїн, Л. Лисиченко, Л. Миронова розглядали семантику кольору у взаємозв'язку з психічними властивостями людини. Окремі питання вживання кольоративів у творчості поетів «Празької школи» описані в статтях і дисертації Т. Ковальнової (зокрема авторкою розглянуто кольоропис інтимної лірики Н. Лівицької-Холодної [2]).

Предметом дослідження обрано кольоратив *червоний* – як такий, що освячений традицією народних вірувань, він є одним із основних в українському фольклорі. «Словарь символів» Дж. Тресіддера так описує *червоний*: «колір життя, вогню, війни, енергії, агресії, небезпеки, революції, імпульсу, емоцій, пристрасті, любові, радості, святковості, життєвої сили, здоров'я, фізичної сили і молодості; емблематичний колір як богів сонця, так і богів війни і влади загалом» [3].

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» (за редакцією В. Бусела) фіксує такі відтінки червоного спектра: *пурпуровий* – темно-червоний або яскраво-червоний з фіолетовим відтінком; *багряний* – густо-червоний, пурпуровий; *мідний* – кольору міді, червоно-жовтий; *рум'яний* – червонуватий, золотисто-коричневий відтінок; *вишневий* – темно-червоний, кольору стиглої, темної вишні; *бордовий* – темно-червоний; *карміновий* – яскраво-червоний; *малиновий* – колір ягоди малини, темно-червоний; *рожевий* – світло-червоний [4]. Крім того, за різними мистецтвознавчими

джерелами, можна продовжити цей ряд такими відтінками: *алізариновий, альмандиновий, акажу, іржавий, кардинальський, криваво-червоний, маджента, сольферіно, фуксія, цинобра, кіновар.*

Мета цієї розвідки – з'ясувати частотність і особливості вживання лексем червоного спектра у поетів і поеток «Празької школи». Вибірку становлять 500 поезій обраних авторів. Обрахунки вибірки здійснювали в середовищі Excel. Відсотки показують відносну частотність кольоратива у текстах митців (абсолютна частотність кольоратива-лексеми поділена на довжину вибірки, тобто кількість слів усіх поезій певного автора).

Аналіз вибірки дав такі результати:

Кольоратив *червоний* у чоловічих поезіях має найвищу відносну частотність в О. Стефановича (0,002023 на довжину вибірки 3460 слів); у жіночих – Н. Лівицької-Холодної (0,002582 на довжину вибірки 3485 слів). У поезіях чоловіків та жінок виділено 5 відтінків червоного кольору: *пурпуровий, багряний, мідний, рум'яний та вишневий*. Дослідження показало, що в поезіях Є. Маланюка домінує *вишневий* відтінок, О. Стефановича – *багряний*, Ю. Липи та О. Ольжича не засвідчено жодного відтінку червоного кольору. У жіночих поезіях, зокрема в Н. Лівицької-Холодної, переважає *пурпуровий* відтінок, О. Лятуринської – *багряний*, Г. Мазуренко – *рум'яний*. У поезіях О. Теліги не знайдено жодного відтінку червоного спектра.

У творах Ю. Липи, Є. Маланюка, О. Ольжича, О. Стефановича кольоратив *червоний* відзначається широкою сполучуваністю з іменниками, які називають такі поняття, як: небо, пісок, кров, лід, крило, каміння, зорі, ранок, полум'я тощо. Наприклад: «*Червоне крило*» (Ю. Липа), «*На червоному тлі пожеж*» (Є. Маланюк), «*Камінням червоним*» (О. Ольжич), «*Льодом червоним*» (О. Стефанович), «*Ранок юний та червоний*» (А. Гарасевич).

У творах О. Теліги, Н. Лівицької-Холодної, О. Лятуринської, Г. Мазуренко кольоратив *червоний* сполучається з такими іменниками, як: кров, намисто, уста, шал, полум'я, квіти, поле, щит та ін. Наприклад: «*Червоними квітками диких рож, Червоним золотом вина, Сотниківна в червонім намисті*» (Н. Лівицька-Холодна), «*Було червоне поле бою, Червоний щит*» (О. Лятуринська). Художній світ у жіночій поезії збагачений відтінками червоного кольору, вони переважають у пейзажних поезіях, тобто живописному відтворенні світу. В інтимній ліриці домінують такі відтінки червоного кольору: *багряний, пурпуровий, рум'яний*.

Отримані результати вимагають статистичної перевірки на більшому масиві поезій, що й становить перспективу цього дослідження.

Список використаних джерел:

1. Ільницький М.М. Від «Молодої Музи» до «Празької школи» / НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 1995. – 318 с.
2. Ковальова Т.В. Трансформація фольклорних колірних образів в українській поезії поч. ХХ ст. // Лінгвістичні дослідження: Науковий вісник. – Х.: ХНПУ імені Г. Сковороди. – Вип. 3. – Х., 1997. – С. 62-69.

3. Тресиддер Дж. Словарь символов / пер. с англ. С. Палько. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 448 с.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

Митко С.Б.

студентка,

Науковий керівник: Таран О.С.

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ВІДОНІМНИХ ДЕРИВАТИВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРІЗВИЩ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ)

В україністиці відонімні деривати досліджено в окремих статтях у таких аспектах: функціонування нових відонімних утворень у мові сучасної публіцистики (М. Навальна) [3], структурно-семантичні та функціонально-стилістичні аспекти відонімних дериватів (Т. Стасюк) [5], формування відонімних неологізмів за участі традиційних і нових словотворчих елементів (Д. Єнікеев) [1], а також дослідження прізвищ політиків як джерела неологізмів, що функціонують у засобах масової інформації (А. Мишка) [2].

Матеріалом цього дослідження послуговували електронні ЗМІ, а також коментарі інтернет-користувачів. Предметом наукової уваги стали відонімні деривати, утворені від прізвищ президентів України. Кілька відонімних дериватів від прізвищ президентів України зафіксовано у «Словнику лексико-словотвірних інновацій» А. Нелюби: *кравчукіст, антикучмовець, деюценкізація, янукдот, порошок* [4].

Мета нашого дослідження – визначити словотвірні засоби відонімних дериватів від прізвищ президентів України.

На першому етапі дослідження було здійснено кількісний аналіз вибірки. Так, було отримано 9 дериватів від прізвища Кравчук, 60 дериватів від прізвища Кучма, 20 – від прізвища Ющенко, 29 – від Янукович та 15 дериватів від прізвища Порошенко. Загалом було знайдено 2551 слововживання. Найчастотнішим дериватом від прізвища Кравчук є *кравчуківський* (25%), від прізвища Кучма – *кучмізм* (19%), Ющенко – *ющенківський* (30 %), Янукович – *януچار* (21%), Порошенко – *порошенківський* (48%). Найчастіше відонімні деривати трапляються у статтях та блогах (72%), однак деривати від прізвища Янукович частіше трапляються у коментарях (55%).

На другому етапі проаналізовані словотвірні засоби.

Деривати від прізвища *Кравчук* утворені від основи слова. Більшість слів (8) утворені суфіксальним способом – за допомогою суфіксів *-іст, -івець, -*